

Ez adalékok — ha egyéb érdeme nem volna is — magukban véve becessé tennék szerző művét.

Kisebb hibák itt-ott fordulnak elő, ilyen pl. az, a mit a 20. lapon olvasunk: »A munka végén befejezése idejét az 1590-ik évet a következő *acrostichon* fejezi ki: qVl perseVeraVerlt aD flneM VsqVe ls salVVs erlt,« itt *acrostichon* valószínűleg tévedésből áll *chronostichon* helyett.

De az ilyen kisebb és lényegtelen hibáktól eltekintve hasznos munkát végzett szerző ez értekezés megírásával s kívánatosnak tartjuk, hogy bár dolgozná fel minél előbb hasonló formában a többi vitairatokat is, melyek ezeken kívül még nagy számmal vannak; örömmel veszi tőle úgy az egyháztörténész, mint a bibliografus, sőt az irodalomtörténész is, mert csak ha az egyes vitairatok tartalmát hasonló alakban ismertették és kivonatolták, válik lehetővé, hogy majd valaki, a ki áttekintő és összefoglaló képességgel bír, megírja az e kort életető vallásos eszmék s e kor vallási irodalmának történetét.

Décsi Lajos.

Magyar nyomdászok évkönyve. *Kiadja a könyvnyomdászok szakköre. Szerkeszti Gelléri Mihály. Tizedik évfolyam. 1895. 8-r. 168 l.*

A könyvnyomdászok szakkörének ez ügyesen szerkesztett kiadványából a tizedik kötet is megjelent. Tartalmát kizárólag a könyvnyomdászat szakába vágó dolgozatok képezik, de sok oly bibliografiai vonatkozással, melyekről folyóiratunknak is tudomást kell vennie. Első cikke: A magyar nyomdaipar *Láng Józseftől*, igen élénken megírt szemle a nyomdászipar fejlődéséről 1848-tól kezdve, s egyuttal magában foglalja azon kívánalmak formulázását is, melyek teljesítésétől fejlődésében még nagyobb lendület várható. *Ács Mihály* cikke a könyvnyomtatás mesterszavairól *Pusztai Ferencz*nek még 1883-ban közzétett idevágó szóanyagát ismerteti s bírálja. Kiváló érdeklődéssel bír *Firtinger Károly* »Művészetünk bölcsőkorából« című, néhány lapra terjedő dolgozata, melyben a Magyar Nemz. Múzeum egyik unikumának, a *Uan deme quaden thyrane Dracole wyda* cz. 6 lapra terjedő ósnyomtatványnak nyomtatási helyét és idejét kutatja. Kertbeny azt állítja, hogy ez erdélyi szász nyomdatermék, holott tudjuk, hogy az első adat, mely az erdélyi nyomdászatra vonatkozik, csak az 1529. évre vezet vissza. *Firtinger* a kérdés kutatásánál alkalmat vesz magának rövid átnézetet nyújtani a hazánkból külföldre szakadt középkori könyvnyomtatók működéséről, s annak a nézetnek ad kifejezést, hogy a kérdéses ósnyomtatvány a nürnbergi *Koburger Antal* sajtója alól került ki. Ez a nézet nincs ugyan adatokkal megokolva, de nincs minden valószínűség híjával. Megjegyezzük e helyen, hogy a múzeumi könyv-

tár ösnyomtatványainak jegyzéke e nyomtatvány korát hozzávetés alapján 1480-ra teszi. *Novitzky* N. László az irás keletkezéséről értekezik. A kötet többi cikke kizárólag a nyomda-ipar technikai részével foglalkozik; s végül *F. K.* bibliografiai jegyzékében találjuk a nyomdászati szakirodalom legújabb termékeinek felsorolását.

— rr.

L'arte della Stampa nel rinascimento italiano Venezia. Venezia, MDCCCXCIV. Ferd. Ongania Editore. 2-r. I. k. 110 l. II. k. 118+2 l.

A híres velencei *Ongania* könyvkiadó cég, melyet első tulajdonosai, H. F. & M. Münster, 1846-ban alapítottak s 1871 óta Ferd. Ongania bír, félszázados fenállásának emlékét igen érdekes bibliografiai munka kiadásával ülte meg. A fényes kiállítású két kötetes munka, mint czime mutatja, a renaissance-korabeli velencei könyvnyomtatással foglalkozik, s úgy tárgyánál, mint kitérőnél fogva ez év bibliografiai irodalmának legfigyelemreméltóbb termékei közé sorozható.

Velence, a második olasz város, melyben a könyvnyomtatás új találmánya otthonra talált, a XV. század második felében a könyvnyomtatás mesterségének legvirágzóbb emporiuma volt.

Az első velencei nyomtatvány: Cicero, *Epistolae ad familiares*, 1469-ben Johannes de Spira sajtójából került ki. Spira még ez évben Plinius *Historia naturalis*át és Cicero *epistoláinak* 2. kiadását is kinyomatta, s bele kezdett Szent-Ágoston *De civitate Dei* cz. munkájának nyomásába, de ezt, az év végén elhunyván, testvére Vindelinus fejezte be. Vindelinus de Spira sajtójából csak az 1470-ik évben 15 könyv került ki, s 1477-ig a latin és olasz írók kiadásainak, köztük több princeps editionak egész sorozatával látta el a könyvpiacot.

1470-ben két más nyomdász is megtelepedett Velenczében: Nicolaus Jenson *Sommevoire*ből és Christophorus Valdarfer *Regensburg*ból. Az előbbi az éremvésés modorát alkalmazva a betűk kiformálásánál, az u. n. *romano rotondo*, kerek római betűtípust hozta létre, mely sokkal elegánsabb, mint a Spira testvérek szintén kerek típusai. Gót betűket is metszett, megalapítván ezzel a gót betűtípus egy új fajtáját, a *gotico veneziano*-t. Később Johannes de Coloniaval és másokkal állott társaságban. Meghalt 1480 végén. Valdarfer 1470 és 1471. években működött Velenczében. Kivülök a már említett Johannes de Colonia (1471—82.) Johannes Manthen de Gerretzhem (1473—1480.), az augsburgi Erhardus Ratdolt és a velencei születésű Philippus Petri s ennek társa a trevisoi Gabriel Petri voltak a velencei sajtó első évtizedének munkásai.